

Utmaningar för fred i Sydsudan

Sara Sörensen

Den 12 september 2018 skrev president Salva Kiir och före vice president Riek Machar under ett fredsavtal tillsammans med en paraplyorganisation av nio oppositionsgrupper. Detta har skapat nytt hopp om att avsluta det fem år långa inbördeskriget i Sydsudan. Ändå kvarstår flera utmaningar för att uppnå säkerhet och stabilitet i landet. Några av de huvudsakliga utmaningarna är fragmentisering och bristande kontroll av stridande parter, militarisering av landet, grannländernas egenintressen samt FN:s begränsade möjligheter att skydda civilbefolkningen.

Efter ett inbördeskrig som pågick mellan 1983 och 2005, delades Sudan i en nordlig och en sydlig del, där Sydsudan sedan blev en självständig stat 2011. I december 2013 utbröt ett inbördeskrig i det unga landet som en konsekvens av en maktkamp mellan president Salva Kiir, ledare för *Sudan People's Liberation Movement/Army* (SPLM/A) och före detta vicepresident Riek Machar, ledare för *Sudan Peoples Liberation Movement/Army – In Opposition* (SPLM/A-IO). Hittills har cirka 50 000 människor dött och ungefär en fjärdedel av landets befolkning på 12 miljoner har drivits på flykt.

Konflikten har etniska dimensioner där Kiir tillhör folkgruppen Dinka medan Machar kommer från gruppen Nuer, vilka utgör de två största etniska grupperna av Sydsudans omkring 60 etniska grupperingar. Historiskt sett har ingen etnisk grupp någon tradition av att vara en centraliserad politisk auktoritet. Istället baseras den etnocentriska eliten som finns idag på skillnader i utbildning, tillgång till vapen och ekonomiska medel.

ÄNNU ETT NYTT AVTAL

Efter flera månader av förhandlingar signerades ett fredsavtal den 12 september mellan Kiir, Machar och paraplyorganisationen *South Sudan Opposition Alliance* (SSOA), som består av nio sydsudanesiska beväpnade och icke-beväpnade oppositionsgrupper. Under åren av inbördeskrig har ett tiotal avtal om fred och eldupphör skrivits på av de stridande parterna. Samtliga har brutits vilket ofta har lett till en upptrappning av våldet.

Avtalet från 12 september är ett återinförande av ett fredsavtal från 2015, *The Agreement on the Resolution of the Conflict in the Republic of South Sudan* (ARCSS). Avtalet innefattar flera större reformer, däribland fördelning av makt, där Machar återgår som den förste av fem vice presidenter i regeringen, permanent eldupphör, omfattande

humanitärt bistånd och återuppbyggnad samt hantering av resurser och ekonomi.

När förhandlingarna påbörjades under sommaren hade FN:s säkerhetsråd infört vapenembargo mot landet och riktade sanktioner mot två tidigare högt uppsatta militära chefer. Sanktionerna, som fortfarande kvarstår, innefattar ett globalt visumförbud och att delar av deras tillgångar fryses. Införandet av sanktioner, i kombination med påtryckningar från Sudan och Uganda har, enligt FN särskilda sändebud för Sudan och Sydsudan, haft betydelse för parternas vilja att skriva under avtalet.

UTMANINGAR FÖR FRED

Det nya avtalet skapar hopp om att det fem år långa inbördeskriget kan ha nått sitt slut. Trots den positiva utvecklingen kvarstår en viss skepsism kopplad till parternas engagemang att implementera de massiva reformer som krävs. Ytterligare utmaningar kvarstår som påverkar landets säkerhet och stabilitet. I följande avsnitt diskuteras fyra faktorer som påverkar möjligheterna för fred i Sydsudan.

Fragmentiseringen av stridande i konflikten

Trots att SSOA inkluderades i delar av fredsförhandlingarna anser trojkan, bestående av Norge, USA och Storbritannien, att avtalet från den 12 september enbart omfattar den beväpnade eliten. Mindre oppositionsgrupper, övriga beväpnade grupper, religiösa ledare och etniska minoriteter har uteslutits i förhandlingarna.

En komplicerande faktor är att det är oklart hur många beväpnade grupper som finns i landet. Utöver de större oppositionsgrupperna finns ett stort antal självförsvarsmiliser som bildats för att skydda sina lokala närområden, en konsekvens av centralmaktens bristande förmåga att kontrollera territoriet och upprätthålla säkerheten i landet.

Etniska spänningar, bristande tillit och intern makt-

kamp, inom såväl SPLM/A som inom andra oppositionsgrupper, har bidragit till den explosionsartade ökningen av stridande parter under kriget. Fredsavtalet och förhandlingarna som har pågått under sensommaren har inte kunnat hantera dessa problem på grund av att flera parter inte deltagit i processen för att ta fram fredsavtalet.

Det faktum att viktiga aktörer på lokal nivå och mindre oppositionsgrupper inte inkluderats, kan riskera bli en destabiliserande faktor. Nya oroligheter kan blossa upp från grupper som uteslutits från samtalen och som vill skydda sina egna intressen. En av de stora intressekonflikterna är oljan som finns vid den norra gränsen mellan Sydsudan och Sudan. Beväpnade grupper, där vissa får stöd med vapen och ekonomiska medel från SPLM, har under kriget kämpat om kontrollen över oljefälten.

Militarisering av landet

Redan när Sydsudan blev en självständig stat påbörjades diskussionerna om att minska den militära styrkan och att demilitarisera den offentliga sektorn, ett problem som kvarstår än i dag. Intresset för att demilitarisera är dock begränsat då merparten av politikerna, guvernörerna och andra högt uppsatta inom statlig förvaltning har en bakgrund inom armén. Dessutom är delar av armén splittrad med varierande lojalitet mellan befäl och politiker, beroende på soldaternas etniska tillhörighet.

Länderna i regionen har egna intressen i kriget i Sydsudan

Den huvudsakliga medlaren under inbördeskriget är den regionala samarbetsorganisationen *Intergovernmental Authority on Development* (IGAD). IGAD har tidigare haft svårigheter att enas internt om ett gemensamt ställningstagande för hur kriget i Sydsudan ska hanteras. Detta beror delvis på att de etniska grupperingar som strider i Sydsudan sträcker sig över landsgränserna, där grannländerna stöttat den egna etniska gruppen i konflikten med politiska- och med ekonomiska medel.

Ytterligare förklaringar till den ambivalens många aktörer i regionen har karaktäriserats av rör frågor om ansvarsutkrävande för de övergrepp som skett under inbördeskriget i Sydsudan. Flera av länderna i regionen har en historia av krig och konflikter, där de själva varit föremål för rättskipning i internationella domstolar. Utifrån detta finns en försiktighet och ett avståndstagande vad gäller att utkräva ansvar för de övergrepp som skett under kriget.

Det nya fredsavtalet innefattar ett kapitel om ansvarstagande, försoning och läkande, vilket stipulerar införandet

av en oberoende domstol för att hantera de övergrepp som skett under kriget. Frågan är hur engagerade de sydsudanesiska politikerna kommer vara i denna fråga. FN-rapporter visar att politiker och oppositionsledare har varit involverade i att bistå beväpnade grupper med vapen och ammunition som sedan utsatt civila för övergrepp. Tidigare har regeringen i Sydsudan inte tagit några meningsfulla steg för att utkräva ansvarstagande för dessa handlingar.

FN:s begränsade möjligheter att skydda civila

Konflikten och svälten i Sydsudan har lett till en humanitär katastrof som påverkar hela landet och dess grannländer. United Nations Mission in South Sudan (UNMISS) etablerades 2011 med uppgift att stötta fredsprocessen. UNMISS ska arbeta för att skydda civila, skapa förutsättningar som bidrar till biståndsleveranser samt övervaka och undersöka kränkningar av de mänskliga rättigheterna. UNMISS är även auktoriserade att underlätta säkerhet och fri rörlighet i huvudstaden Juba.

Implementeringen av UNMISS mandat försvåras dock av att landets armé har kontroll över UNMISS rörelsefrihet, vilket begränsar möjligheterna att dokumentera övergrepp, skydda civila och skapa säkra områden. För att UNMISS ska kunna bidra till dokumentation, skydd och stabilitet i de regioner där de arbetar, krävs utökad stöd och tydligare styrning gällande deras rörelsefrihet.

VÄGEN FRAMÅT

En försiktig optimism omger det nya avtalet, med hopp om att det fem år långa kriget tillslut kan vara till ända. Problemet för fredsprocessen har dock historiskt sett varit implementeringen av avtalen. Hittills har samtliga avtal brutits. Utöver implementeringen av avtalet kvarstår en rad utmaningar för landet att hantera. Till dessa hör den stora andelen beväpnade grupper, bristen på demilitarisering samt frånvaron av försoningsprocesser och rättsligt ansvarsutkrävande.

Sett till konfliktens dynamik och starka lokala förankring är det sannolikt att säkerheten i landet, i stor utsträckning, kommer avgöras på lokal nivå. Lokala fredsavtal har slutits i vissa regioner och bidragit till viss stabilitet. Det krävs dock ett politiskt engagemang som omfamnar de utmaningar som Sydsudan står inför, samt en implementering av fredsavtalets olika delar för att inte det civila lidande ska fortgå.